

Rapport från FINNSAMs vårkonferens i Örträsk med omnejd

29 maj – 1 juni 2014

Text: Maths Östberg

Onsdag 28 maj

Arrangemanget föregicks av, att en buss avgick från Karlstad redan på förmiddagen organiserat av FINNSAMs ”födgeni” Tor Eriksson. Tor klev på i Örebro och guidade längs riksväg 50, Bergslagsdiagonalen. Man lunchade på Vårdshuset Älgen utanför Kopparberg. Upplägget av resan innehöll föredrag, besöksmål och även filmvisningar. Under färden genom Dalarna beskrev Jan-Erik Björk skogsfinnsk kolonisation i Grangärde.

Undertecknad mötte upp vid Finnskogsmuseet i Skräddrabo, där resenärerna fick fika och en glimt av den nya halvfärdiga utställningen. Det blev också en liten guidning efter vägen ner till Alfta.

Efter vägen ner till Söderhamn, där ”Bergslagsdiagonalen” ansluter till E4, skildrade Stig Welinder arkeologin utifrån sitt redaktörskap för boken *Skogsfinnsk arkeologi*. Hans intresse för ämnet skogsfinnar startade i samband med främlingsfientliga strömningar på 80-talet, och hur mötet mellan människor fungerar, om man skall se det i det materiella, d.v.s. arkeologin. Stigs första kontakt med ämnet var en vandring med Stora Skedvi hembygdsförening vid finnbosättningen Svartviken i början av 1970-talet. Detta resulterade så småningom i utgrävningar vid Svartviken, och hans forskargrupp är ”den enda i hela världen, som fullständigt grävt ut en gödselstack”! På 00-talet ledde Stig en kurs i skogsfinnsk arkeologi i Skräddrabo, och Kjell Söderlund föreslog undersökningar i Grannäs på Alfta Finnskog vid platsen för hans släktanor. Genom Stigs arbetsgivare Mittuniversitetet genomfördes även en utgrävning vid Råsjö i Borgsjö socken. Inspirationen till att skriva en bok i ämnet kom från framlidna Margareta Wolf (Mittuniversitet) i samband med en träff i Bollnäs. Målsättningen var att kunna summera variationen i begreppet finngård. En slutsats, som kan dras, är att skogsfinnarna deltog i marknadsekonomin.

Middagen intogs på Vårdshuset Glada Hudik. Väl åter på bussen berättade vår väl-renommerade skönlitterära författarinna Britt Karin Larsen om sitt möte med ”finndianerna” i Michigan. Finndianerna är ett resultat av blandäktenskap mellan finska immigranter och indianer. Britt Karin hade besökt en finnfest i ett gruvdistrikt i norra Michigan. Evenemanget innehöll ett hundratal föreläsningar och även föredrag om Finland och finsk historia. I distriktet finns också ett universitet Finlandia. Innan ankomsten till vandrarhemmet på Norra Berget i Sundsvall hann vi även se Karl Härdelins film Värmländsk Finnbygd.

Torsdag 29 maj

Torsdagens färd mot Örträsk inleddes med, att Maud Wedin berättade om den framstående norrländske forskaren Richard Gothe. Han kom till Sverige från Tyskland 1907 och gifte sig 1910 med sin första hustru, som kom från Ströms socken i Jämtland, varigenom han kom att intressera sig för skogsfinnarna i hennes hemtrakt. Gothe verkade inom sjömansmissionen i Härnösands stift. Hans första artikel i vårt ämne publicerades i *Från Ådalar och Fjäll* 1927 (Härnösands stifts ”julhälsningar”). Den första boken *Hasselafinnarna* kom 1942, *Från trolldomstro till kristendom* 1943, *Medelpads finnmarker* 1945 och *Finnkolonisationen inom Ångermanland, södra Lappmarken och Jämtland* 1948. Han hade planer på ett översiktsverk, ”Skogsfinnarnas saga”, och manus finns bl.a rörande Värmland och Södermanland. Maud berättade också om Gothes korrespondens med Helmer Kallova samt minnen efter Gothes besök i Kölsjön (Hassela socken). Richard Gothe var ytterst språkkunnig, och vid Delawares 300-årsjubileum höll han ett tal på finska i Rautalampi. Gothe avled 1953, och på Finska Historiska Sällskapet förvaras 28 volymer arkivalier.

Förmiddagens kaffepaus avnjöts med guidning och husesyn på Anundsjöns hembygdsgård i Bredbyn. Lunchstoppet gjordes i samma socken vid den unika riksklassade Gammeln i Myckelgensjö, som ägs och förvaltas av Länsmuseum Murberget. Gården med 21 byggnader i en stenig backe, Myckelgensjö nr 3, återfinns redan i Gustav Vasas skattelängd 1535 och var i drift till 1930-talet. Gammeln renoverades av vapenvägrare under kriget och invigdes 1944. Byföreningen i Myckelgensjö driver kafé i Förmånsstugan. De gamla byggnaderna har ett vackert solbränt timmer, och i denna miljö spelades filmen *Barnen från Frostmofjället* in. Bland byggnaderna märks bl.a. en torkbastu med året 1757 och en salpeterlada samt naturligtvis den mest kända av alla storhässjor med körbana för tröskvagn. Storleken på hässjan var status! Byggnaderna har fyra lager näver som takbeklädnad. Vi fick också förklaringen till en extra liten dörr på sidan i farstun: Det var ”Snällpissdöra”!

Vi fortsatte färden mot lappmarksgränsen, samtidigt som undertecknad berättade om Ångermanlandsforskaren Tyko Lundkvist och lappmarksforskaren Ossian Egerbladh. (Se gärna avsnitt i boken *Det skogsfinnska kulturarvet*, 2001.) Väl inne i Lappland besökte vi minnesstenen över den första finnbosättningen i södra Lappland, vid Gafsele (Åsele socken), som Nils Andersson tog upp 1674. Stenen står på Koholmen i Ångermanälven, men som framgår av nedanstående kartor låg nybygget troligen strax norr om Koholmen. Det blev också bussfika på platsen, varefter resan fortsatte ”konstvägen” via Fredrika mot Örträsk.

Karta över Gafsele 1714

Flygbild över dagens Gafsele

Konferensprogrammet i Örträsk inleddes med en trivsamt musikstund på kvällen i kyrkan. Eva Lycksell framförde ett sångprogram till ackompanjering av Magnus Olsson på gitarr, som innehöll både Dan Andersson, Olle Adolphsson, Beppe Wolgers och Påvel Ramel. Vi blev också påmind om att Bo Setterlind har Örträskanor. Hans mor var från Vägsele. Kyrkan byggdes 1842-49 och Örträsk var egen församling till 1995. Kyrkan och dess inventarier visades av kyrkvaktmästaren Evens Löfgren.

Fredag 30 maj

Dagen ägnades åt föredrag på den utomordentligt vackert belägna hembygdsgården. Vi hälsades välkomna av Anette Norberg och Margoth Elfving på vägnar av Örträskbygdens Intresse- och Hembygdsförening till den första, d.v.s. äldsta byn i Lycksele Lappmark. Lokalen fylldes till sista plats, och genom stort lokalt/regionalt intresse var vi 65 deltagare.

*Utsikt mot hembygdsgården i Örträsk som ligger på platsen där familjen Hilduinen bosatte sig.
Foto: Jan-Erik Björk*

Maud Wedin inledde sitt föredrag med, att hennes anor på morfars sida går tillbaka till Örträsknybyggaren Hilduinen. Hon gav en bakgrund om skogsfinnarna med flyttorsaker, svedjebruk, byggnadsskick, ortnamn m.m. Hilduinen finns i Falun på 1640-talet. Enligt dombok döms sonen Anders (född 1657) för jaktbrott i Ljusne i Hälsingland 1673. Däri anges ”hemvist i Kymi socken”. Uppgiften om vistelse i Falun kommer från sonen Erik i ting i Nordmaling. Hilduinen slår sig ner i Örträsk ca 1678 efter mellanlandning som inhyses i Agnäs i Bjurholms socken. I ett husförhör 1788 uppges denne farfarsfadern Johan Filipsson Hilduinen kommit från ”Kymi”. Forskaren Ossian Egerblad hittade släkten Hilduinen i Kuusamo. Kymi ligger vid Kotka i sydöstra Finland. Ett alternativ till ursprungsort för Hilduinen är Kymi/Kyminkoski i utflyttningsbygden Viitasaari. Möjligen står det dock Kijmi istället för Kymi i husförhörlängden. Samband kan också finnas med Paltamo i Österbotten, som är ett kärnområde för släkten Hilduinen.

Margoth Elfving presenterade en berättelse, som bl.a. bygger på Ossian Egerbladhs domboksanteckningar. Hon visade bilder från krönikespelet ”Där västeröver”, som uruppfördes 1957 och återskapades 2007. Det första lappmarksplakatet (Karl XI) kom 1673 och innebar 15 års skattefrihet, befrielse från knektutskrivning och samma relativt låga skatt som samerna. Hembygdsgårdens vackra läge överensstämmer med platsen för Hilduinens nybygge, och härbret vid hembygdsgården är genom dendrokronologi daterat till 1680. Under de 20 första åren fanns enbart familjen Hilduinen i Örträsk och fördelade på fyra nybyggen. Vid laga skifte flyttade man även till

Västra Örträsk. Margoth introducerade Maria Mattsdotter, i vars spår vi skulle följa med bussen på lördagen. Maria kom från Mjösjö i Nordmalings sn. Hon födde 10 barn och kom att gå ända till Stockholm för att väcka intresse för mineralfynd, som hon ansåg sig ha gjort. Margoth förklarade också ordet parm (med finskt ursprung), som betyder halvt hölass.

Gudrun Norstedt föreläste om samer och nybyggare i lappskatteland. Fisketräskan nyttjades av bönder nerifrån landet i sydost på ända upp till 20 mils avstånd. Kyrkplatsen i Lycksele inrättades av hertig Karl. Johan Grahn var landshövding från 1653 och såg till, att Ume Lappmark kartlades 1671. Ume Lappmark var indelad i 37 lappskatteland, som i regel bestod av ett hushåll vardera. På 1600-talet betalades lappskatten med torkad fisk (gädda). Det största skattelandet var Mårdberg om 1.000 km². Där saknades fisketräsk men det var gott om vildren 1671. Myndigheterna menade att nybyggare kunde bo parallellt med samerna, men 1695 kom ett nytt lappmarksplakat, som begränsade rätten att svedja. Gudrun berättade, att det var konfliktfyllt mellan lappen Erik Persson och Hilduinen. Finnen Erik Ersson i Knaften övertog det lappskattelandet 1719 och skattade för det samt hade rätten till jakt och fiske. Andra exempel rörande lappskatteländerna är, att samerna i Stöttinglandet själva blev nybyggare, och att samerna i Pausellandet flyttade och blev fjällsame.

Anette Norberg berättade om släktskapsförhållanden mellan skogsfinnar och samer. I början gifte sig samerna mest med varandra, och i de två första generationerna förekom det ej blandäktenskap hos skogsfinnarna. Därefter förekom äktenskap med samer och efter 1770 var man assimilerade med avseende på äktenskap mellan folkgrupperna.

Jan Myhrvold redogjorde för det skogsfinska DNA-projektet, som drivs av Fennia och har samlat resultat för y-kromosomer. Dessa följer faderslinjen och är de som är mest lämpade för genealogisk forskning. Mitokondrie följer morslinjen och kan å andra sidan gå tillbaks tiotusentals år. Autosomale går i alla riktningar (50 % från far, 50 % från mor). De olika haplo-grupperna används för DNA men måste kombineras med skriftliga källor för släktsforskningen. Projektet dokumenterar skogsfinska förbindelser till Finland och kunskapen ökar om bruket av de finska släktnamnen. Det är önskvärt med mottester från avlägsna släktingar. Vad gäller den skogsfinska y-kromosomen, så är det finska y-DNA-et olikt det skandinaviska och avgränsningsbart till finnskogar/finnmarker. Det finns en förhållandevis hög procent testare hos de skogsfinska ättlingarna. I Finland återfinns 61 % av befolkningen inom haplogrupp N, medan 79 % av de testade i Nordsavo tillhör N-gruppen och 78 % av de skogsfinska ättlingarna, alltså en god överensstämmelse. Jan gav några exempel: Mullikka är testad för Orsa Finnmark, Delaware och Grue Finnskog, Lehmoinen för Rämmens och Dalby socknar samt Brandval Finnskog. En man från Bjurholm är nu testad för Hiltuinen. 68 st. skogsfinska släktnamn är testade, varav 8 släkter kan kopplas till träffar i Finland.

Maarit Kalela-Brundin rapporterade från sitt arbete inom åldersbestämning genom dendrokronologi. Metoden bygger på, att trädens årsringar blir likadana inom samma klimatområde. Maarit har bl.a. tagit prov på ett pörte från Juoksengi (Tornedalen). För Hilduinen härbre vid hembygdsgården i Örträsk blev resultatet 1680, vilket stämde väl med årtalet 1682 för byggnadens ålder. Träden fälldes alltså 1680. Maarit upplyste om, att alla träd har en smal årsring 1601 p.g.a. ett stort vulkanutbrott i Peru år 1600.

Tord Eriksson föreläste om finnbosättningarna söder om lappmarksgränsen med underrubriken: Örträsk i sitt sammanhang. Finnbygden i norra Ångermanland fanns flera decennier innan Örträsk och Tord lutar sig tungt mot Tyko Lundkvists forskning. Runt 1600 kom skogsfinnar direkt från Finland till nybyggen i södra Ångermanland respektive ödehemman i norra Ångermanland. 1630-50 skedde en omflyttning av lösfinnar till ödehemman i norra Ångermanland. 1670-90 kom en sekundär expansion med förtätning samt nybyggen i "fjällbygden" inklusive Örträsk; samtliga i sjölägen. Under Stora ofreden 1710-30 kom flyktingar och soldater till ödehemman. Efter 1750 vidtog den stora nybyggesperioden med såväl finnar och svenskar som samer, som underlättades av avvitrningen och potatisens ankomst. I "fjällbygden" bildades också nya socknar: Björna bröts ut ur Själevad, Trehörningsjö ur Arnäs och Bjurholm ur Nordmaling. F.d. svenskbyar, som blev finnbosättningar, är Agnäs (Bjurholms socken) 1597 och Hemling (Björna socken) 1609. Ca 1600

kom Måns finne till Hemling. Han hade efternamnet Hindersson. Finnkolonisationen i Ångermanland hade fått stöd av ett brev 1594 från Johan III till landskapsfogden Olof Persson. Troligen kom skogsfinnarna in till landskapet via Härnösand. Mullsjö i Nordmalings socken var öde både 1615 och 1649. Då kom Olof Matsson från Hoting och tog upp 12 seland. Sonen Mats Olofsson blev förste nybyggaren i Tyko Lundkvists hemby Mjösjö, "Mjösjömannen", som blev far till Maria Mattsdotter. Mårten Hindersson från Nästvattnet (Gudmundrå socken) flyttar efter en tingsdom 1656 till ett ödehemman i Agnäs. Han gifte sig med Hilduinens dotter Margareta och blev andre nybyggaren i Örträsk. Pål Danielsson, Finn-Pål från Lilla Nordsjö (Trehörningsjö socken), blev en klassisk nybyggare i regionen. Tord har gett honom det passande epitetet "serienybyggare". Slutligen gav Tord några exempel på finska språkets livslängd. Prosten och finnättlingen Lars Longström från Långvattnet (Trehörningsjö socken) var finskspråkig och levde till 1774. Finska talades i Tegelträsk (Åsele socken) 1773. Brita Persdotter levde till 1855 och var finskspråkig.

Margoth Elfving återkom och uppdaterade oss inför lördagens busstur i Maria Mattsdotters fotspår. Maria var gift med Mårten Mårtensson från Agnäs. Hon gjorde malmfynd i Rödingträskberget, och 32 år gammal begav hon sig hösten 1717 till fots de över 80 milen till Bergskollegium i Stockholm! Hon fick 12 daler silvermynt för besväret. Mårten och Maria hade övertagit nybygge 1 i Örträsk efter att ha varit i Vägsele, där Marias styvfar Pål Persson hade tagit upp första nybygget. Efter att ha skrivit till den kungliga kommissionen skrev Maria sedan till kungen om malmstenarna. 1726 gick hon andra gången till Stockholm. 1730 gick Maria och Mårten till Kattisavan ovanför Lycksele. 1740 flyttade paret till grannbyn Rusele. Sonen Mats hämtades till att bli soldat. Mårten gick till Stockholm, och Mats fick avbryta knekttjänsten och återvända till Rusele. En statygrupp i Lycksele avbildar Maria och Mårten, när de vandrar till Vägsele. Marias mor Katarina och den betydligt yngre svärfadern Pål Persson blev kvar i Vägsele. Efter Katarinas död gifte Pål om sig. Erik Ersson från Örträsk tog över Påls nybygge, men Erik drunknade i Öre älv på väg till kyrkan. Pål fick lösa ut Eriks änka och levde i armod efter att ha dödat en tamren och ej haft pengar till böterna. Han fick spöstraff och var tvungen att avsäga sig tolvmannaskapet. Pål är sedan återfunnen i handlingar för Säbrå socken.

Anette Norberg tackade föreläsarna med "snattersylta" (hjordronsylt), kassar med hembygdsgården påtryckt och Örträsk-t-shirts. Middagen avnjöts på restaurang Pärlan (på gångavstånd från boendet i Örträsk).

Organisationsgruppen fick stora applåder.

Fr.v: Gunnel Morén, Tord Eriksson, Maarit Kalela-Brundin, Karin Svensson, Margoth Elfving, Anette Norberg och (delvis dold) Åke Runnman.

Foto: Jan-Erik Björk

Lördag 31 maj

På morgonen välkomnades vi till bussresan av Margoth Elfving och vår chaufför Torbjörn. Margoth guidade genom samhället i Örträsk, varefter Edgar Lycksell tog över och berättade om Örträskrosen, som finns bevarad efter postmästare Örtelius. Vi passerade nybygge 3 och 4, och Edgar berättade minnen från sin skolskjuts. Vid Kvarnbäcken hade mjölnaren en liten järnväg för att få fram mjölsäckarna till vägen. Under kriget ”svartmalde” man korn vid kvarnen. Edgar förklarade också, att ortnamnsändelserna –bränna och –fälla är vanligare än –sveden/-svedjan i denna trakt. I Edgars hemby Skarda har det funnits 13 jordbruk, men åkrarna brukas nu av en bonde från Bratten 6 mil därifrån. Vi passerade Vänjaurträsk. I ortnamnet Vänjaurträsksjön förekommer ord för sjö tre gånger på rad!

Inne i Lycksele åkte vi Bångvägen och passerade Bångmonumentet. Soldat Bång anses stå förebild till Sven Duva. Lyckseles centrum kallas Finnbacken. Lycksele ligger vid Umeälven och Blå Vägen.

Vid Länsmansgården i Rusele välkomnades vi av Bengt och Paula Andersson, som generöst bjöd på kaffe. Bengt Ragnarsson berättade om byns historia och förklarade att Länsmansgården är flyttad från platsen för nybygget. Maria Mattsdotters yngste son Matts Rusén blev länsman.

Därefter besökte vi Frank Hedestig i Rusele vid byns ursprungliga nybygge. Farfadern Fritjof fann en gång två ca 3.000 år gamla pilspetsar och vid nyodling på 1920-talet fann man grunden till en långloge. Vid gården finns en stolpbod/härbre, och Maud Wedins bedömning, att den är från 1750, visade sig efter konferensen stämma mycket väl. Maarit Kalela-Brundin tog borrrprov vid vårt besök och analysen visade på 1752. Maud gav också besked, att ”Maria Mattsdotters bod” är en typisk 1800-talsbyggnad. Rusele ligger 253 m.ö.h. och har 200 bofasta.

Vandring i regnet i Rusele

Härbre från 1752

Foton: Jan-Erik Björk

Lunchen intogs i storkåtan vid Kattisavans Camping. Margareta Berg drog byns historia. Första bosättningen var vid ”Undantaget”. Sedan 2010 har byns pensionärer en grupp för Kattisavans historia med målet att ge ut en bok. Bynamnet kommer eventuellt av katsa (för fiskfångst), och ava är en trång smal vik. Hilduinens dotterson Mårten Mårtensson och Maria Mattsdotter kom till Kattisavan 1730. 1732 besöktes byn av Linné, som skrev om det berömda smöret i Lycksele. 1740-1755 var Kattisavan obebott. 1756 kom Israel Andersson, som 1761 blev nämndeman. Vid byns stamhemman finns rester av en rökbastu. Vid laga skiftet 1890-93 hade Kattisavan 15 hemmansdelar och har idag drygt 80 bofasta. Vid campingen finns en sevärdhet i form av stenblocket Ljummarstenen. Enligt deltagande Kjell Nordqvist (stenhuggare) består det av den homogena bergarten gabbro. Vi lämnade Kattisavan via byvägen, där det finns en gammal gårdsmiljö. E 12 Blå Vägen följer här tvärbanan mellan Umeå och Storuman.

Maarit Kalela-Brundin guidade vid den gamla kyrk- och marknadsplatsen Gammplatsen i Lycksele, där det just denna dag var fullt med mässbesökare. Fortfarande hålls vinter- och höstmarknader i Lycksele. Platsen var förut ett gammalt vinterviste för samerna.

Samevistet vid Gammplatsen i Lycksele.

Foto: Jan-Erik Björk

Kyrkan på platsen byggdes 1606 och flyttades därifrån 1799. Vid Gammplatsen var även tingsplats samt det ställe där man samlade in skatter. Skytteanska skolan för samer inrättades 1632. Eleverna blev lärare i lappmarken eller kom till Härnösand för vidare studier. Skytteanska skolan flyttades på 1860-talet till Tärnaby. Skogsmuseet i Lycksele är en avknoppning från Hembygds-gillet och har funnits sedan början av 1980-talet. I skogsmaskinmuseet finns en 9.000 år gammal tallstubbe funnen i sediment. Ruselegården är hembygdsföreningens huvudbyggnad, där vi serverades fika. Vid Gammplatsen finns också ett rekonstruerat sameviste samt Lapplands kulturbotaniska trädgård med bl.a. Örträskrosen. Här finns även ett fornvårdsområde samt skogsreservat. Hembygdsområdet innehåller också en affärgata, en liten tjärn, tjärdal, eldpallkoja, en liten getarstuga m.m. Bångstugan (Sven Duva) är skomakeri. Margaretakyrkan är en kopia av Lyckseles andra kyrka, som byggdes 1736. Margareta var en samekvinna på 1300-talet. Vi besökte lämningarna av den gamla kyrkstaden, där förutsättningarna för en ev. utgrävning diskuterades av/med Stig Welinder.

Vi lämnade Gammplatsen och åkte förbi ”Templet” på Finnbacken i Lycksele, ortens första folkskola. Nästa anhalt var Johan Hilduinens nybygge vid Rafsabäcken i Knaften. Där finns en bevarad vattensåg och skvaltkvarn.

Vi besökte även de intressanta lämningarna efter Erik Erssons nybygge vid Gammelhemmet i Knaften med grunden efter en parstuga, och Birger Nesholen förmedlade sina erfarenheter av lämningar efter rökstugor. Dessa lämningar inspirerade Stig Welinder så pass, att han på väg därifrån i bussen muntligt skissade på upplägget av ett skogsfinskt arkeologiprojekt vid Knaften.

Husgrunder vid Gammelhemmet i Knaften. Foto: Maud Wedin

Vi åkte på västsidan med sina fina nyodlingsmarker runt sjön åter mot Örträsk. Det finns fortfarande en mjölkbonde på var sida sjön, som f.ö. är 72 m djup. Även på lördagkvällen serverades middag på restaurang Pärlan.

Söndag 1 juni

Morgonen ägnades åt FINNSAMs årsmöte, där ledningsgruppen förstärktes med förtroendevalda från ”Övre Mellannorrland”, alltså denna konferensregion. I samband med årsmötet fick arrangörerna ett stort Tack för väl genomförd konferens, en ur ”regionalpolitisk” synpunkt angelägen konferens i vårt ämne. Därefter begav vi oss söderut för hemresan med bussen.

Vi stannade till vid Agnäs söder om Bjurholm, för övrigt en mellanstation för Hilduinen som inhyses. Under resan redogjorde Maud Wedin för finnbosättningarna i Nordmalings socken.

Jan Myhrvold gav ett perspektiv på DNA-tester av skogsfinnar genom exempel på ett antal testade personer. Bl.a. bekräftas det att Lång-Kristoffers korrekta släktnamn är Honkainen. Den slakten kom t.ex. till Järpliden (Södra Finnskoga socken). Slakten Porkka kan kopplas till Öijeren (Brandval Finnskog), Mulltjärn och Runnsjön (Östmarks socken), Fäbacken (Lekvattnets socken) och Axland (Bogens socken).

Lena Gribing skildrade den arkeologiska utgrävningen av Krämarstan utanför Finnerödja. 1903-22 bodde flera resandefamiljer där. Ämnet har varit känsligt och en studiecirkel fick läggas ner. Krämarstan är fornminnesskyddat område. Bebyggelsen var tät, och genom området gick ”Storgatan”. En guidad vandring lockade 125 personer. Lena forskade i resandesläkterna och ett studiebesök arrangerades till en plats i Bohuslän. Från resandeättlingarna kom det många historier och foton. Man grävde ut ett hus som brunnit och resultaten kommer att sammanställas. Dessutom blev det en hembygdsdag med resandehantverk och –traditioner samt artister. Projektet har resulterat i goda relationer mellan lokalbefolkningen och de resande. Det finns kartbeskrivningar och information vid Finnerödjas hembygdsgård.

Vid lunchtid anlände vi till Ullångers hembygdsförenings vackert belägna gård vid finnbosättningen Norr-Almsjön ledsagade av Anders Burlin. Huset kallas felaktigt för ”Finnpörtet” och tyvärr berättar man lokalt att pörte betyder jordkula! Det hela tycktes syfta på, att det finns en stensatt källare under huset.

Vi fortsatte resan, och Maud Wedin beskrev finnbosättningarna i norra Hälsingland, Medelpad och delvis Ångermanland. I Ångermanland koloniserades Viksjö och Graninge först och redan på 1580-talet, men där finns ej uppgifter om vilken väg man kom till Viksjö eller vilka finska släktnamn man hade. Bekant i Viksjö är ett bröllop på 1620-talet med mord begånget av Olof Larsson (dräng dansade med hustrun). Finnar från Viksjö förvärvade ett hemman i Jonsgård, Strömsund för att komma åt avradlandet i Alanäs (Ströms Vattudal). Den första finnbosättningen i norra Hälsingland skedde 1598 i Kölsjön, Hassela socken. De första Medelpadsfinnarna uppehöll sig först vid Kessmansbo söder om Gävle i Hedesunda socken. Påvel Andersson fick ca 1597 brev för att ta upp nybygge vid Stormörtsjön i Torps socken. Gottlund träffade på 1820-talet släktingar på Distingen i Uppsala och fick uppgifter om släktnamnet Laininen. På 1590-talet försvann en Påvel Laininen från Vålky i Keuruu socken. Slakten var mycket rörlig och fanns i Mojsjön (Ockelbo Finnmark), Helgums socken i Ångermanland och Östra Mörtnäs (Karlanda socken i sydvästra Värmland). I Ljustorps socken fanns en finnbosättning på Laxsjöholmen, och på Norra Berget finns Bredsjöstugan. Bredsjö-Ante var en ryktbar trollfinne. Råsjön i Borgsjö socken ingår i boken *Skogsfinsk arkeologi*. Bosättningen flyttades till norra sidan av sjön 1716. Släktnamnet var troligen Pulkkinen, som även återfinns i Nybofjäll (Äppelbo Finnmark). En sägen berättar, att Råsjöfinnen kunde åka på en stenhäll över sjön. För Naggen i Torps socken gjordes 1736 en rannsaking, som redovisar rökstuga, rök- och torkbastu samt ria. Gröt-Lasse i Tjärnsjön (Stöde Finnmark) förekommer i dombok 1618 och var svåger till Bertil Persson i Södra Los. I maj 1600 upprättades två torpebrev för sammanlagt 11 finnar i norra Hälsingland/ södra Medelpad utan platsangivelser. I Kölsjön (Hassela socken) finns en helt intakt rökugn(sruin). Där var släktnamnet Tarvainen (från Äänekoski). På väg söderut och vid passagera av avtagsvägarna redovisade Maud uppgifter om Niarne (Nianfors socken) och Losjö (Norråla socken).

Lena Gribing visade en film om järnframställning i blästerugn samt framställning av träkol i kolningsgropar från Tiveden. Stig Welinder kommenterade, att kunskapen om järnframställning kom österifrån och först till mälardalens län. Innan middagen på kurs- och lägergården Gläntan i Mållångstad hann vi också se filmen med bröderna Birger och Arne Olander i Mållångstuga, Alfta Finnskog.

Själv tackade jag och klev av bussen i Skräddrabo. Enligt programmet för den fortsatta resan innehöll den Tor Erikssons presentation av finska ortnamn i Ljusnarsberg, Heidi Baier som sjöng bl.a. Dan Andersson samt dokumentärfilmen "Gubben i stugan" (Ragnar Fredriksson i Kestina, Grangärde Finnmark).